

LUKÁCSI ÉVA: WASS ALBERT ÉLETMŰVÉNEK ÉRTÉKELÉSE

(Születése 100. évfordulója tiszteletére tartott emlékezés)

Wass Albert igazán Krisztusi életutat járt: magasról indult, majd mélyre ívelt a pályája, de végül, oly sikeres életművet hagyott hátra, hogy neve a halhatatlanok magasságába emelkedett. Ezt a nem mindennapi életutat tekinthetjük magyar keresztút és feltámadás példájának. Az író mindössze 37 éves volt, amikor el kell hagynia szülőhazáját, bár ennek ellenére utolsó leheletéig hű erdélyi maradt. Élete nagyobb részét emigrációban töltötte: 5 évet Németországban és 47 évet Amerikában. A siker mégsem itt koronázta meg életművét! Ma Wass Albert az egyik legnépszerűbb – ha nem a legsikeresebb – magyar író. Könyveit mindenütt olvassák a Kárpát-medencében és ahol magyarok élnek. Erdélyben a biblia után jelenleg Wass Albert a legolvasottabb író, de a magyarországi irodalmi közvélemény kutatás szerint az derült ki, hogy három műve a legolvasottabb 100 regény között van a „top-listán” – tehát nagyságrendben Jókai Mór népszerűségéhez hasonlít, mint az oroszoknál Tolsztoj, vagy a franciáknál Victor Hugo.

I. Wass Albert irodalmi pályája Erdélyben kezdődött és nem szűkölködött babérokban: alig 20 éves, amikor első verse megjelenik 1927-ben, és már 27 évesen ismert íróvá válik első best-seller regénye, „A farkasverem” megjelenése után. Ezt újabb népszerű könyvek, irodalmi sikerek és díjak követik, s így az Erdélyi Helikon, a Szépmíves Céh, az Erdélyi Irodalmi Társaság, majd a budapesti Kisfaludy Társaság elismerésben részesíti, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalmi Tagozatának is tagja. A kolozsvári egyetem, az alma mater díszdoktorává avatja 1944-ben. Aztán 50 éven át elhallgattatják – legalábbis Magyarországon és Erdélyben: otthon élő honfitársaink azt sem tudhatták, hogy kicsoda Wass Albert. Annak ellenére, hogy 1945-50 között Nyugat-Európában újabb híres regényei jelennek meg, melyeket összesen öt nyelvre fordítottak! (Első felesége Éva fordította németre a műveit.)

II. Wass Albert úgy érkezett Amerikába – 1951-ben – mint ismeretlen, és itt újra kellett építenie irodalmi karrierjét. Erre nem kellett sokáig várnia! Az 1950-es évek végétől más kiadók révén, majd 1965-től a saját kiadásában sorba megjelentek könyvei. A 70-es évek azok, amikor az író a legintenzívebben ontotta magából történelmi témájú nagyregényeit. Az amerikai magyarság abban a kiváltságban részesült, hogy írásait a magyar újságokból hamar megismerhette, majd novelláit és regényeit könyv alakban megrendelhetette, mivel az író 1964-ben megalapította az Amerikai Magyar Szépmíves Céhet, amelynek kb. 1000 előfizetője volt évekig. A könyvek sikeres kiadásának másik titka az volt, hogy Wass Albert és skót származású második felesége, Elizabeth sok magyar közösséget felkeresett író-olvasó találkozásra az USA-ban és Kanadában. Összesen 25 ezer mérföldet utaztak két évtized alatt! Az itt jelenlevők közül sokan személyesen találkoztak az íróval. A Magyar Társaságnak hosszú évekig vezetőségi tagja volt. Az Árpád Akadémia Fórumát rendszeresen felhasználta – nem csupán könyvei népszerűsítésére, de Erdélyért való hősiességében. Sajnos, az amerikai magyarság nem bizonyult jó patrónusnak! Mikor sem angol, sem magyar nyelvű könyveinek nem tudott kellő létszámú előfizetőket találni, az 1980-as évek végén úgy érezte, hogy megbukott könyvkiadása, a Danubian Press és a folyóirat kiadása is, mellyel a közép-európai, elsősorban erdélyi problémákra akarta felhívni a figyelmet. Néhány angolul írt könyve soha nem jelent meg, pedig sikerre számíthatnának olyan kisregények, melyek nem csak magyar történelmet, de amerikai vonatkozású történelmet is feldolgoznak, mint például a floridai indián mítoszokat és a gyarmatosítókkal való legendás időket bemutató könyvei. A magyar kiadások az író halála után Amerikában végképp elakadtak. Ennek ellenére vannak könyvek a régi kiadásból, amint az itt megrendezett kiállítás is mutatja, s nagyobb egyetemi könyvtárakban is lehet találni. Ha valaki interneten könyvet keres néphagyományainkról, legendákról, népmesékről, Erdély történetéről könyveket Wass Albert neve alatt, ott is talál néhány könyvet. Az Amazon.com internetes könyv hálózat az írónak 15 művét forgalmazza.

III. Wass Albert életművének kiadása a reneszánszát éli a Kárpát-medencében. Ezt a csodát kevesen értik: ötven évig lehetetlenné tették, hogy üzenete eljusson az olvasókhöz. Most mégis Wass Albert kultusz van, művei élnek és hatnak. Műveiben a szellemi értékek olyan üzeneteket hordoznak, melyek soha el nem évülnek. Verseit szavalják, gondolatait idézik, regényeit színpadra viszik és filmesítik. Emlékparkokat, kulturális központokat és iskolákat neveznek el róla, szobrokat emelnek: nagyjából 15 Wass Albert szobor van ma Magyarországon. Erdélyben sajnos még nem lehet visszaállítani a köztéri szobrokat, melyeket templomokban őriznek (Szászrégen, Holtmaros, Vice). Annak, hogy Románia még mindig háborús bűnösnek tekintti Wass Albertet, politikai okai vannak. Tudjuk, hogy az író Amerikában felvilágosító munkát folytatott Románia kisebbségellenes politikájáról, amiért Ceaușescu az író kiadatását is kérte Amerikából, azzal, hogy háborús bűnös és antiszemita. A kérdést az Egyesült Államok külügyminisztériumának egyik szakbizottsága kivizsgálta, és 1978-ban azzal zárták le az ügyet, hogy a román vádak alaptalanok. Ezután Ceaușescuék merényletekkel próbálták elhallgattatni Wass Albertet - sikertelenül.

Sajnos, az ellene való harc nem szűnt meg. Bár a román legfelsőbb bíróság ugyan jóváhagyta Kincses Előd ügyvéd perújrafelvételi kérelmét, de félő, hogy nem fognak az írónak igazságot szolgáltatni, mivel Wass Alberten kívül 63 magyar vádlott ügyét is újra kellene vizsgálni, akik a hírhedt Kolozsvári Népbíróság kirakatperének áldozatai voltak - Wass Alberttel és édesapjával Endrével együtt. Ennek ellenére, könyveit Erdélyben is forgalmazzák, még a műveiből készült színházi előadásokat sem lehetett betiltani, bár a negatív propaganda folyik. Magyarországon az ex-kommunista fél-demokrácia és annak szellemi diktatúrája ellenségnek tekintti és szélsőjobboldalinak minősíti az írót, így a tankönyvekből jórészt hiányzik. A sajtót uraló liberális kozmopoliták sárdobálással igyekeznek az író hírnevét bemocskolni.

Ami ennél fontosabb: az olvasók százezrei végre megtalálták azt a pozitív szellemiséget üzenetében, ami Isten, nemzet és család iránti hűségre és szeretetre ébreszt.

Wass Albert végakarata szerint könyvei kiadásának hasznát erdélyi jótékonyásra kell fordítani. Ennek nem tesz eleget néhány kiadó, mint Szász Lóránt és partnere a Kráter kiadó. Apjuk iránti elkötelezettséggel az író öt fia azért hozta létre a Czegei Wass Alapítványt, hogy Erdélyi iskolákat, cserkészet, egyházi alapítványokat támogassanak és árvaházat tartsanak fenn. Az Alapítvány irattárában még bőven akad kiadatlan kézirat magyar és angol nyelven. Tucatnyi színmű, dráma, rádiójátékok, film-tervek. Rengeteg géppel írt kézirat, sőt kézzel írt naplók és régi, fakuló levelek. Ezt az olvasók számára folyamatosan feltárja a Wass család Lukácsi Éva segítségével. Az író hagyatéka felbecsülhetetlen érték, mely emberségének, egy szebb és nemesebb világról szóló látásainak a bizonyága. Isten nagy ajándékot adott nekünk és magyar nemzetünknek Wass Albert íróban, akinek 100. születésnapjára emlékezünk január 8-án. Február 17-én pedig kegyelettel gondolunk arra, hogy a törékeny 90 éves ember immár 10 éve az öröklét végtelenségébe lépett. „Az Úr adta, az Úr vette el. Legyen áldott az Úr neve.” És legyen áldott bennünk Wass Albert emlékezete!